

Psixoloji portret ustası Çingiz Aytmatov – 95

(Daycest)

Bakı – 2023

Dünya ədəbiyyatı xəzinəsinə gözəl əsərlər bəxş etmiş Çingiz Aytmatov həm Qırğızıstanın, həm də bütün türk dünyasının fəxridir. O, 12 dekabr 1928-ci ildə Qırğızıstanın Talas vadisində anadan olmuşdur. Atası Torekul Aytmatov Qırğızıstanın seçilmiş və görkəmli iş adamlarından idi. Buna baxmayaraq 1937-ci ildə həbs olundu və 1938-ci ildə güllələndi. Milliyətcə Tatar olan anası Nagima Aytmatova oranın yerli aktrisası idi.

Çingiz Aytmatov yaradıcılığa 1950-ci illərin sonlarından başlamışdır. 1957-ci ildə Sovet Yazıçılar İttifaqına üzv olmuş, 1963-cü ildə Lenin mükafatına layiq görülmüşdür. 1990-1994-cü illərdə Sovetlər birliyini və Rusiyanı, daha sonra isə Qırğızıstan səfiri olaraq çalışmışdır. Çingiz Aytmatovun qəhrəmanları mənəvi cəhətdən güclü, mərhəmətli və aktiv insanlar idi. Buna görə yazıçını psixoloji portret ustası da adlandırırdılar. Əsərlərində dövrün mənəvi-əxlaqi problemlərini əhatə edən Çingiz Aytmatov adi bir həyat hadisəsini global səviyyəyə qaldırmağı, ona yüksək fikir zirvəsindən baxmağı bacarmışdı. Buna görə də onun əsərləri təkcə öz ölkəsində deyil, bütün dünyada maraqla qarşılanmışdır.

XX əsrin yetmişinci illəri Çingiz Aytmatov üçün yeni axtarış dövrü hesab oluna bilər. Çingiz Aytmatovun bu mərhələdə yazılmış əsərlərində lirik-psixoloji nəsr ovqatı və bənzərsiz üslubu cəmiyyət hadisələri ilə əlaqədar ciddi ictimai motivlər əvəz etmişdir. “Ağ gəmi” (1970), “Dəniz kənarıyla qaçan Alabaş” (1977) povestlərində və “Fudziyama” dramında (1973) yazıldığı dövrün mühüm problemləri öz əksini tapmışdır. XX əsrin yetmişinci illəri Çingiz Aytmatovun yaradıcılığında povestdən roman janrına doğru keçid mərhələsidir, lirik-psixoloji nəsrdən ictimai məzmunu daha qabarıq olan əsərlərə üstünlük verilməsi baxımından da həmin mərhələ keçid dövrüdür. Bu mərhələni Çingiz Aytmatovun yaradıcılığında roman janrı üçün hazırlıq dövrü də adlandırmaq olar. “Ağ gəmi” povestinin senarisi əsasında çəkilmiş bədii filmə görə 1977-ci ildə ikinci dəfə SSRİ Dövlət Mükafatı alması onun ölkədə və dünyada böyük ədəbiyyatın əsas yaradıcıları sırasında olmasının etirafı demək idi. Nəhayət, 1978-ci ildə anadan olmasının 50 illiyi ilə əlaqədar olaraq keçmiş Sovetlər İttifaqının ən ali təltifi olan Sosialist Əməyi Qəhrəmanı fəxri adına layiq görülməsi bütövlükdə Çingiz Aytmatov fenomeninin təkcə ədəbiyyat sahəsində deyil, cəmiyyətin bütün dairələrində yüksək səviyyədə qəbul edilməsinin ifadəsi idi.

Dünya şöhrəti qazanmış görkəmli yazıçı Çingiz Aytmatovun 95 illik yubileyi münasibətilə F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası yazıçı haqqında fondunda mövcud olan əsərlərinin, haqqında yazılan kitabların, dövrü mətbuatda keçən əsrdən günümüzə qədər haqqında çıxan məqalələrin tammətnli siyahısını bir araya toplayıb oxuculara təqdim edir.

Səkillərdə

Çingiz Aytmatov atası ilə uşaq ikən

Çingiz Aytmatov ailəsi ilə

Çingiz Aytmatov gəncliyində

*Çingiz Aytmatov həyat yoldaşı Kərəz, oğulları
Sancar və Əsgərlə*

Çingiz Aytmatovun ikinci ailəsi

Çingiz Aytmatov oğulları Əsgər və Sancarla

Kitabları

Ağ gəmi. - Bakı : Altun Kitab, 2017. - 176 s.

Cəmilə. - Bakı : Altun Kitab, 2018. - 96 s.

Çingiz xanın ağ buludu : Povest. - Bakı : Kitab klubu MMC, 2017. - 156 s.

Dəniz kənarıyla qaçan Alabaş : povest. - Bakı : Altun Kitab, 2013. - 128 s.

Seçilmiş əsərləri : 2 cildə. I cild. - Təkrar nəşr. - Bakı : Öndər, 2004. - 504 s.

Seçilmiş əsərləri : 2 cildə. II cild. - Təkrar nəşr. - Bakı : Öndər, 2004. - 384 s.

Seçmə hekayələr. - Bakı : Altun Kitab, 2014. - 208 s.

Əsərləri kitablarda

XX əsr dünya ədəbiyyatı antologiyası : 3 cildə. III cild : Hekayələr- Bakı : Şərq-Qərb, 2011. - 488 s. – S. - 51-68.

Türk xalqları ədəbiyyatı antologiyası : 3 cildə .II cild : Drama, hekayələr və şeirlər. - Bakı : Şərq-Qərb, 2013. - 432 s. – S. – 148-196.

Əsərləri dövrü mətbuatda

Kassandra damğası : roman // Ədəbiyyat qəzeti. – 2016. – 30 yanvar. – S. 28. ; 6 fevral. – S. 10. ; 13 fevral. – S. 24-25. ; 20 fevral. – S. 29. ; 5 mart. – S. 9. ; 16 aprel . – S. 16-17.

Haqqında dövrü mətbuatda

Abbasi T. Ədəbi nəfər, əbədi zər : Qırğız yazıçısı Çingiz Aytmatov haqqında // Mədəniyyət. - 2014. - 11 iyun. - № 44. - S. 13.

Abbasi T. Sənət xanı - Çingiz : Çingiz Aytmatov haqqında // Mədəniyyət. - 2010. - 10 dekabr. - N 87. - S. 13.

Abdullayev M. Çingiz Aytmatovla qısa müsahibə, yaxud bir şəklin tarixçəsi // Xalq qəzeti. - 2017. - 8 avqust. - № 170. - S. 7.

Abdullayeva F. Çingiz Aytmatov qəzetimizə danışdı : “Azərbaycan dünyanın ən inkişaf edən və qabaqcıl dövlətlərindən birinə çevrilib” // Mədəniyyət. – 2008. – 5 mart. S. 5.

Anar. Əlvida, Çingiz ağa // Ədəbiyyat qəzeti. – 2008. – 11 iyun.

Aras O. Çingiz Aytmatovun əsərlərində yadlaşma // Ulduz. – 2020. - № 6. S. 22-25.

Aydınoğlu T. Ulu türk sözünün Aytmatov zirvəsi // Xalq qəzeti. – 2008. – 29 fevral. S. 6.

Çingiz Aytmatov: Əsər günah yuyan etiraf kimi yazılmalıdır : Çingiz Əlioğlu ilə Çingiz Aytmatov barədə söhbət // Ədəbiyyat qəzeti. - 2017. - 16 dekabr. - № 48/49. - S. 6-7.

Çingiz xanın ağ buludu : Çingiz Aytmatovun "Əsrlərdən uzun gün" romanının əlavəsi olan povest // Respublika. - 2009. - 15 yanvar. - S. 6. ; 16 yanvar. - S. 6. ; 17 yanvar. - S. 6. ; 18 yanvar. - S. 6. ; 23 yanvar. - S.11. ; 24 yanvar. - S. 6. ; 25 yanvar. - S. 5. ; 27 yanvar. - S. 5. ; 28 yanvar. - S. 5. ; 29 yanvar. - S. 6. ; 30 yanvar. - S. 6. ; 31 yanvar. - S. 6. ; 1 fevral. - S. 7. ; 3 fevral. - S. 6. ; 4 fevral. - S. 6. ; 5 fevral. - S. 6.

“Çingiz Aytmatov fenomeni və Azərbaycan” // Mədəniyyət. - 2020. - 13 avqust. - S. 7.

Çingiz Aytmatov haqqında kitabın təqdimatı // Mədəniyyət. - 2014. - 18 aprel. - S. 4.

Ədiloğlu N. Dağlar yıxıldığı zaman : [Qırğız yazıçısı Çingiz Aytmatovun "Dağlar yıxıldığı zaman (Əbədi Gəlin)" romanı haqqında] // Ədəbiyyat qəzeti. - 2018. - 14 iyul. - № 27. - S. 7.

Fərəcova Z. Türkün böyük yazıçısı : Çingiz Aytmatov – 90 // Azərbaycan. – 2018. – 16 dekabr. – S. 7.

Həbibbəyli İ. Böyük ədəbiyyat heykəli : Çingiz Aytmatov - 85 // Azərbaycan. - 2013. - 11 dekabr. - № 273. - S. 6.

Həbibbəyli İ. Əbədi Mogikan : Çingiz Aytmatov - 90 // 525-ci qəzet. - 2018. - 29 sentyabr. - № 169. - S. 10-11.

Həsən M. Çingiz Aytmatov taleyində "Qrinviç" - Boranlı : Çingiz Aytmatov - 90 // Kaspi. - 2018. - 9 iyun. - № 103. - S. 14-15.

Həsən M. İnsan, dəniz və tale : [Çingiz Aytmatovun "Dəniz kənarıyla qaçan Alqabaş" və Hemenqueyin "Qoca və dəniz" povestləri haqqında] // Ədəbiyyat qəzeti. - 2017. - 4 mart. - № 8. - S. 28-29.

Həsənli M. Çingiz Aytmatov akademik İsa Həbibbəylinin tədqiqatlarında // Kaspi. - 2019. - 5 oktyabr. - № 183. - S. 16-17.

Həsənli M. Nağıldan gerçəyə: “Ağ gəmi” və ya əbədiyaşar Aytmatov : III İssık-Kul İntellektual Forumu haqqında təəssüratlar // 525-ci qəzet. - 2018. - 13 oktyabr. - S.14-15.

Hidayət. Yazıçı və mütəfəkkir bütün zamanlardan irəlidə : [Çingiz Aytmatov haqqında] // Ədəbiyyat qəzeti. - 2018. - 20 oktyabr. - № 39. - S. 6-7.

Hüseynoğlu S. Çevrilmə : Çingiz Aytmatovun Cəmilə povesti ilə Mixail Şoloxovun Anna əsərinin təhlili // Ədəbiyyat qəzeti. - 2016. - 13 fevral. - № 6. - S. 21.

Hüseynoğlu S. Çingiz Aytmatov təntənəsi : Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti Təşkilatı (TÜRKSOY) 2018-ci ili "Çingiz Aytmatov ili" elan etmişdir. Çingiz Aytmatov - 90 // Ədəbiyyat qəzeti. - 2018. - 14 iyul. - № 27. - S. 2-3.

Kamal R. Yalqız atlının türküsü // Ədəbiyyat qəzeti. - 2016. - 13 avqust. - № 29/30. - S. 12-13.

Quliyev E. Çingiz Aytmatov ümumtürk ədəbiyyatının mənəvi siması kimi : Çingiz Aytmatov – 95 // 525-ci qəzet. - 2023. - 10 mart. - S. 13.

Meydanlı F. Çingiz, sən yenidən doğulasısan! : "Çingiz Aytmatov-85" silsiləsindən : Dünya şöhrətli yazıçının işıqlı xatirəsinə // Kaspi. - 2013. - 16 noyabr. - № 209. - S. 22-23.

Məmmədli R. Gün var - əsrə bərabər, qələm var - aləmə bənzər : [Çingiz Aytmatov haqqında] // Mədəniyyət.az. - 2018. - № 321. - S. 25-27.

Məmmədli R. Qələm var, aləmə bərabər... : Çingiz Aytmatov - 90 // Mədəniyyət. - 2018. - 15 iyun. - № 47. - S. 13.

Milliliklə bəşəriliyi birləşdirən fenomen : Bakıda Çingiz Aytmatovun 90 illiyinə həsr olunan elmi konfrans keçirilib // Mədəniyyət. - 2018. - 18 iyul. - № 54. - S. 10.

Mürvətgızı S. Yazıçılar Birliyində Çingiz Aytmatov haqqında kitabın təqdimatı olub // 525-ci qəzet. - 2009. - 25 iyun. - S. 7.

Müşfiq Ş. Yaşamaq istədiyimiz dünya budurmu?! : Başımıza gələnlərin izahı üçün "Kassandra damğası" formulu // 525-ci qəzet. - 2020. - 10 iyun. - № 50. - S. 17.

Nizamiqızı H. Cəmilədən başqa hamı ? // Mədəniyyət : qəzet. - 2023.- 1 noyabr. - № 81. - S. 6.

Orucov H. Zamandan uca yazıçı-mütəfəkkir : Çingiz Aytmatov haqqında // Xalq qəzeti. - 2013. - 17 dekabr. - № 278. - S. 5.

Poladova M. "Çingiz Aytmatov haqqında söz" // 525-ci qəzet. - 2018. - 5 oktyabr. - S. 8.

Sərvi S. O qayıtdı : Çingiz Aytmatov haqqında // Ədəbiyyat qəzeti. - 2014. - 10 yanvar. - № 1. - S. 5.

Şahanə M. Çingiz Aytmatov yaradıcılığına məktəbli baxışı : Böyük ədibin hekayələri 328 sayılı məktəbin "Kitab klubu"nda müzakirə edilib // 525-ci qəzet. – 2017. – 22 aprel. – S. 2.

Türk dünyasının böyük yazıçısı Çingiz Aytmatov Bakıda yad olunub // Ədəbiyyat qəzeti. - 2018. - 19 may. - № 19. - S. 3.

Yoloflu G. Tanrı axtarışında olan yazıçı // Xalq qəzeti. – 1999. – 26 yanvar.

Tərtib etdi:

Ağayeva İranə